

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

Гривнак Мар'яна Андріївна

здобувачка вищої освіти 4 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

Науковий керівник: д. філ. н., проф. Т. Б. Качак

ПРОБЛЕМА ВИБОРУ Й ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ У ПОВІСТІ ОКСАНИ ДУМАНСЬКОЇ «ШКОЛЯРКА З ПЕРЕДМІСТЯ»

Актуальність теми. Правильний вибір життєвих цінностей є особливо важливим в умовах сьогодення. Моральні цінності є рушійною силою вчинків та поведінки молодших школярів. Аналізуючи законодавчі та нормативні документи Концепцію Нової української школи, Закон України «Про освіту», Національну доктрину розвитку освіти, Концепцію національно-патріотичного виховання дітей і молоді, можемо з впевненістю сказати, що формування життєвих цінностей – одне з основних завдань освіти. Тому перед вчителями стоїть зобов'язання – виховати моральну, гідну та творчу особистість молодшого школяра, патріота своєї держави, який прагне до постійного самовдосконалення та саморозвитку. Для цього педагогам необхідно прищеплювати учням моральні цінності, які б стали міцним фундаментом, опорою їхнього подальшого життя. На нашу думку, успішно реалізувати це завдання можливо у процесі читання й аналізу відповідної засобами дитячої літератури.

Мета дослідження. У цій розвідці зупинимося на огляді й інтерпретації повісті Оксани Думанської «Школярка з передмістя». У ній авторка чітко та в доступній формі зображує проблеми сучасних підлітків, серед яких важливими є проблема вибору (вибору майбутнього, вибору поведінки, вибору, де жити) та проблема життєвих цінностей.

Основний виклад матеріалу. Проблему моральних цінностей досліджували І. Бех, І. Білецька, Г. Ващенко, О. Вишневський, М. Казакіна, В.Караковський, М. Сметанський, О. Сухомлинська, О. Рудницька та інші. Найважливіші аспекти морального розвитку особистості та способи формування моральних цінностей розкрито у працях І. Беха, В. Галузяка та М.Федорової. Повість Оксани Думанської з філологічної точки зору аналізують К.Деспаті, Т.Качак, Н.Марченко, М. Морозенко, Л. Повх.

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

Оксана Думанська у повісті «Школярка з передмістя» розкриває значення моральних цінностей у житті людини крізь призму дитячого сприймання. Відома літературознавиця Лідія Повх так характеризує творчість письменниці: «Увага до побутової деталі, оті, а хай їм грець, грошові відносини та духовні й тілесні маркери любові, вічні полюси батьків і дітей, «мусиш» і «хочу», психологічні вузлики, у яких все так заплутано – і при цьому всьому простий, надзвичайно простий виклад, неначе в дзеркалі великої вітрини, а не в слові, відображено картину дня. Здається, авторка граючись, метеликом перелітає з квітки на квітку, чи то з епізоду в епізод, і так триватиме вічно, до останнього подиху героїні. Бо все має один-єдиний підтекст: життя прекрасне. Бо ж метелик літає у безмежному сонячному просторі, і найскладніше з кожним уже давно відбулося: він народився щоб жити» [1]. Дійсно, письменниця в одному творі порушує багато проблем, деталізує окремі епізоди, щоб подати картину правдивого життя дівчинки-підлітка, її переживання, життєві цінності й правила поведінки. Більше того, авторка транслює роздуми героїні і показує шлях до вибору тих чи інших цінностей.

Поняття «цінності» розуміємо так, як їх тлумачить І. Бех, тобто як значущість для людини особистісного сенсу певних об'єктів, подій, явищ. Відповідно до даного визначення М. Федорова визначає поняття «моральні цінності» як «значимість сенсу певних ідей, відповідних дій і вчинків, які об'єднуються в понятті «добро», характеризуються спрямованістю на іншу людину і виключають елемент «корисності» [5, с. 108].

Життя завжди заглиблює нас у ситуацію вибору. Життєвий вибір нерозривно пов'язаний із застосуванням тих чи інших моральних цінностей в певний складний період життя особистості. Відома українська психологиня Тетяна Титаренко у своїй статті зазначає: «Життєвий вибір – це, передусім, зважене, свідоме рішення, яке визначає на майбутнє головну стратегію життєздійснення. Це довільний та свобідний акт, що на певний час, на певному етапі життєвого шляху формує напрямок подальшого розвитку» [4, с. 1]. Цілком погоджуємось з цією думкою.

Розглянемо детальніше твір Оксани Думанської «Школярка з передмістя». Ми створили ментальну карту, яка дає можливість краще зрозуміти жанр, поетику, зокрема й проблематику твору, світ почуттів героїв повісті.

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

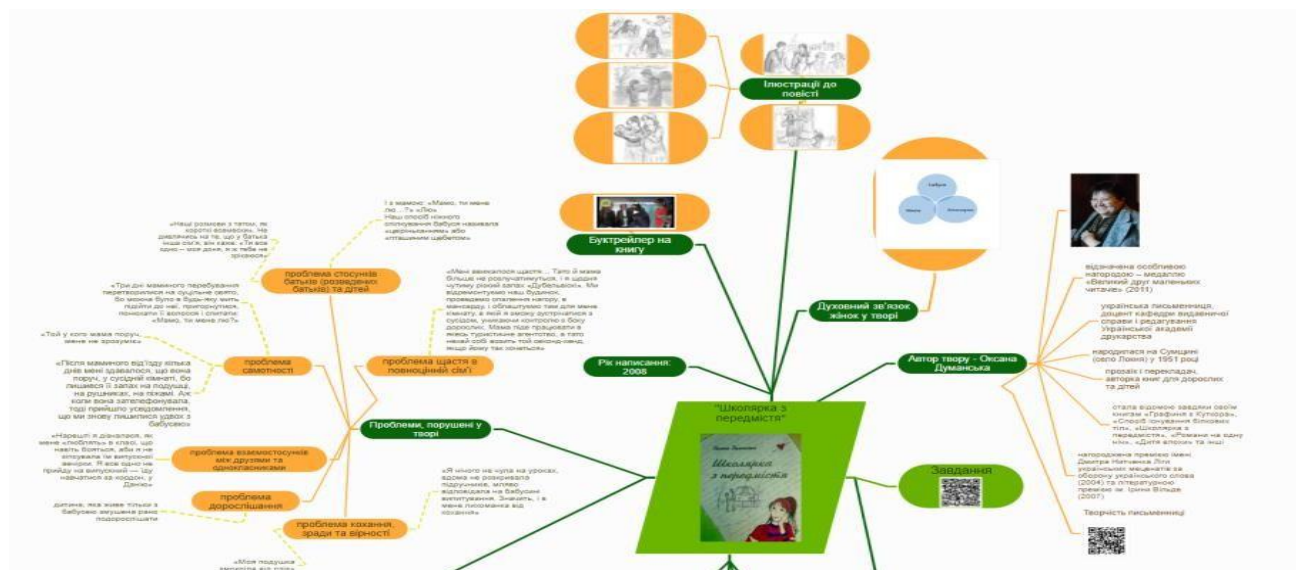

Рисунок 1. Ментальна карта «Аналіз твору Оксани Думанської «Школярка з передмістя». Частина 1.

Письменниця зосереджує увагу юного читача на внутрішньому духовному світі Школярки, а саме зображує її мрії, сподівання, переконання, переживання, а інколи й невдачі, що виявляються у ставленні дівчини до навколишньої дійсності. Проблема самотності неначе пронизує текст впродовж усієї повісті: «Мені й зараз здається, що якби ми отак з мамою вийшли назустріч татові, то він би до нас повернувся. Тоді б ми усі разом мешкали в нашому старому домі і нікуди б нікуди не їхав» [2], «Після маминого від'їзду кілька днів мені здавалося, що вона поруч, у сусідній кімнаті, бо лишився її запах на подушці, на рушниках, на піжамах» [2]. З цих епізодів можемо зробити висновок, що дівчині не вистачає уваги, турботи та любові своїх батьків, вона почуває себе покинутою.

Особливо гостро у творі постає проблема формування життєвих цінностей та проблема життєвого вибору. Вибір Школярки, учениці випускного класу, – це не лише роздуми про те, ким стати в майбутньому та в якому навчальному закладі навчатись, це щось глибше: вибір, де жити. Головна героїня розуміє, що в Україні для неї немає жодних перспектив, а там, за кордоном, можна добре влаштуватись. Постають питання: як обрати, як залишити бабуся, рідну хатину, друзів: «Освіта за кордоном... Це класно! Але ж їхати звідси надовго! І полишати бабуся саму! І розлучатися з ним! Ось чому бабуся так плакала, коли мама збиралася в дорогу: вона вже знала, що й мені прийде час пакувати валізи... Може, її тиск — від передчуття розлуки?» [2].

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

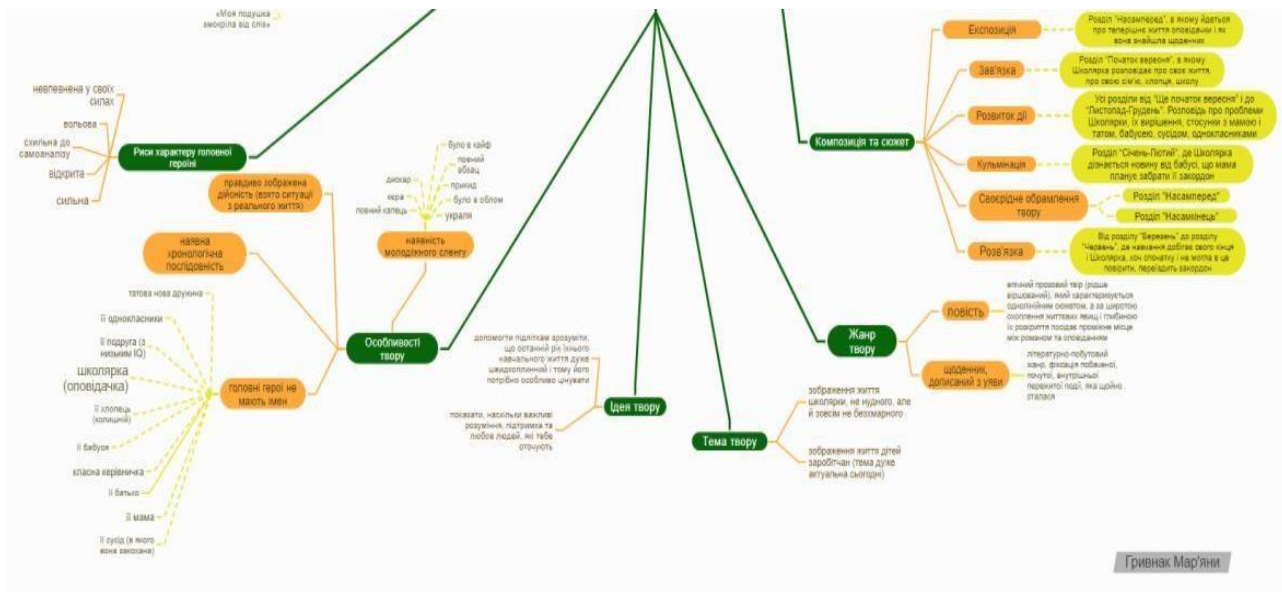

Рисунок 2. Ментальна карта «Аналіз твору Оксани Думанської «Школярка з передмістя». Частина 2.

Дівчинка не розуміє вчинку матері, яка вийшла заміж за іноземця, щоб забезпечити майбутнє доньки і можливість навчатися в іншій країні. Як зауважує Т. Качак, у цьому сюжетному ході не тільки розкрито психологію жінки-емігрантки, описано реалії українських сімей 90-х років ХХ ст., а й «заторкнуто питання культур і традицій різних народів» [3, с. 319].

Наслідком нестачі уваги батьків стали формування в головної героїні таких негативних якостей як ведення розпусного стилю життя, вживання алкоголю та наркотичних речовин («Студентські вечірки, легкі наркотики і подорожі автостопом найближчими державами — цього я вже скуштувала. І тепер, гортаючи сторінки своїх недолугих записів, наповнюю їх призабутими відчуттями...» [2]), грубість та неповага до старших людей («Мене понесло, і я порадила кері також поїхати в Грецію... Її заклинило. Я вкусилася за язика, та було пізно...» [2], «Найбільше дісталось моїй мамі, яка вже шостий рік сидить у Греції на заробітках. Тобто вона, звичайно, не сидить, а працює: доглядає одну стару жилаву пані, яка щоранку купається в морі за будь-якої погоди...» [2]) тощо. На противагу такій моделі поведінки дівчини авторка пропонує інший варіант: школярка розуміє, що насправді цінне у цьому житті, чому варто по-іншому ставитися до батька і цінувати матір.

Висновок. Проблема життєвого вибору та життєвих цінностей є актуальною та важливою. Повість Оксани Думанської «Школярка з передмістя» здатна відповісти на кожне запитання, що цікавить сучасних

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

підлітків. Цей твір – ефективний засіб обговорення з учнями проблеми вибору життєвого шляху й ціннісних орієнтирів, моделей суспільної поведінки, самореалізації.

Список використаної літератури

1. Панегірик для пані Оксани. Веб-проект «Ключ».URL: <https://chl.kiev.ua/KEY/Books/ShowBook/690> (Дата звернення: 17.06.2022).
2. Думанська О. І. Школярка з передмістя. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=15382> (Дата звернення: 17.06.2022).
3. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва: підручник. К.: ВЦ «Академія», 2018. 352 с.
4. Титаренко Т. М. Неспроможність до життєвого вибору: спроба особистісної типологізації. Наукові студії із соціальної та політичної психології: зб. Статей. Київ: АПН України, Ін-т соціальної та політичної психології, 2000. 12 с.
5. Федорова М. А. Моральні цінності особистості: сутність поняття та основні характеристики. Проблеми освіти: збірник наукових праць. Спецвипуск. Вінниця-Київ, 2015. С. 105-109.

Дугчак Тетяна Володимирівна

здобувачка вищої освіти 4 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем Педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

Науковий керівник: д. філол. н., проф.. Т. Б. Качак

ПАТРІОТИЧНА ТЕМАТИКА У СУЧАСНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ДЛЯ ДІТЕЙ: СЮЖЕТИ, ОБРАЗИ, МОДЕЛІ ПОВЕДІНКИ ПЕРСОНАЖІВ

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства розуміємо, як ніколи, важливість освітньої політики у сфері формування громадянської ідентичності та патріотичної свідомості українців. Узв'язку з цим сьогодні особливої актуальності набуває питання формування